

## **Yeni Eğitim-Öğretim Müfredatı Taslağı: Nitelik, Eleştiri ve Öneriler**

Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim-öğretimin planlanması ile ilgili en üst organı Talim Terbiye Kurulu'nca hazırlanan müfredat, uygulamaya yön veren en kapsamlı eğitim-öğretim programıdır. Anayasanın ilgili 10, 24, 42, 62, 130 ve 131. maddeleriyle uyumlu olarak çıkarılan "1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu"nda yer bulan "Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları" ve "Türk Milli Eğitiminin Genel Hedefleri" doğrultusunda hazırlanan müfredat, ders kitaplarının ne tür kazanımlar için hangi konuları kapsayacağını, bu konuların hangi sırayla ve hangi malzemeyle ne kadar sürede verileceğini açıklamaktadır.

Müfredat, eğitim-öğretimin amacını, özünü ve uygulayış biçimini belirleme ve Milli Eğitim'de hem yönetim hem öğretmenlerin dersteki etkinliklerini sınırlandırma özelliğine sahiptir. Bu yönüyle iyi hazırlanmış bir müfredat, kaliteli bir eğitim-öğretimin esasını oluştururken yetersiz bir müfredat, eğitim-öğretimdeki aksaklıkların en önemli nedenleri arasında yer alır. Müfredatlar ayrıntılandıkça eğitim ve öğretim yönetimi ile öğretmenleri daha çok sınırlandırır. Ayrıntılı hazırlanmış kötü bir müfredat, eğitim-öğretimde başarıya ulaşmanın en önemli engelleri arasındadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2017-2018 eğitim öğretim yılında 1, 5 ve 9. sınıflarda uygulamaya geçirmeyi planladığı ve sonraki sınıfları da kapsayan müfredat taslağını, kamuoyunun eleştirilerini ve önerilerini almak üzere 13 Ocak'ta askıya çıkardı. 6 Şubat'a kadar eleştiri ve önerilere açık kalmak üzere hazırlanan söz konusu müfredat taslağı, Türkiye'nin Milli Eğitim müfredat geleneğine uygun olarak ayrıntılı hazırlanmıştır. Dolayısıyla ayrıntılı bir incelenmeyi gerektirmektedir. Analizimiz, bu gereksinimi karşılamasa da müfredatın ana hatlarıyla anlaşılmasını ve yapılacak öneriler için zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

### **Müfredat Taslağının Hazırlanış Gerekçesi ve Hedefleri**

Milli Eğitim Bakanlığı, mevcut öğretim programlarını akademik bilgi bakımından gereğinden fazla yoğun bulmuş, bu programların yoğun olmasından dolayı "eğitim ve öğretimin" sadece öğretim boyutuna ağırlık verildiği, eğitim için yeterli süre kalmadığı eleştirisinde bulunmuştur. Bakanlık, bununla birlikte küreselleşen dünyada ve Türkiye'de siyasi, sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik

alanlarda yaşanan hızlı değişim ve gelişmelerin toplumun yeni yüzyılın mezunlarından beklentilerini farklılaştırdığı kanaatine varmış;

- Bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları,
- Eğitimde niteliğın artırılması ihtiyacı,
- Bilim, teknoloji, öğrenme ve öğretme yaklaşım, kuram ve stratejilerinde son yıllarda yapılan araştırma ve çalışmalarla gerçekleşen değişiklikler ve gelişmeler,
- Ulusal ve uluslararası değerlendirmelerde kullanılan ölçütler ve Türkiye'ye ait bu değerlendirmelerin sonuçları ve Hükümet'in eğitim ile ilgili diğer planlamalarını uygulamaya geçirmek amacıyla müfredat değişikliği yapma gereksinimi duymuştur.

Bakanlığın açıklamasına göre "eğitime dair güncelleme, yenileştirme ve geliştirme çalışmaları"nın bir neticesi olan müfredat taslağı; anadilde iletişim, diğer bir dilde iletişim, temel matematik, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenmek, vatandaşlık ve sivil yetkinlik, inisiyatif kullanma ve girişimcilik, kültürel dışavurum olmak üzere öğrencilerde sekiz yeterliliğı kazandırmayı hedeflemiştir.

Bakanlığın mevcut eğitim programına eleştirel yaklaşması ve dünyadaki değişimle birlikte eğitim-öğretim programında değişimin gerekliliğine inanması, mevcut müfredattan farklı bir müfredat beklentisine yol açmaktadır.

Taslakla ilgili yapılan ilk eleştiriler, eğitim ve öğretimde son dönemde yapılan değişikliklere karşı duran kesimlerden geldi. Bu kesimler, yeni müfredatta geçmişe ait bulunan öğelere odaklanarak lise son sınıf biyoloji dersinin müfredatında yer alan, "Hayatın Başlangıcı ve Evrim" ünitesi çıkarılmasını, Darwin Teorisi olarak bilinen evrim teorisinin okutulmamasını olumsuz buldular. Onlara göre, yeni müfredatın ilk ve ortaokul kısımlarında Mustafa Kemal'e daha az yer verilmesi de taslağın olumsuz yönleri arasındadır. Taslak, bu eleştirilerle dikkatleri daha da üzerine çekmiş ve eğitimde değişim bekleyenlerde büyük bir beklentiye neden olmuştur. Ne var ki müfredat taslağı incelendiğinde, değişikliğin olumlu tarafları bulunmakla birlikte, beklentileri yeteri kadar karşılamadığı görülmektedir. Türkiye'de eğitim ve öğretim, köklü bir değişikliği gerektirmektedir oysa önerilen taslak, yüzeysel bazı değişikliklerle sınırlı kalmıştır.

## **Türkiye’de Müfredat Arayışları ve Yeni Müfredat Taslağının Getirdiği Yenilikler**

Eğitim-öğretimdeki müfredat talepleri, 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı’nın Batı karşısında geri kaldığının devleti yönetenlerce kabul görmesiyle dillendirilmeye başlanmış ancak başta askeri okullar olmak üzere devletin acilen gereksinim duyduğu değişime karşılık gelecek yerli bir müfredat oluşturulamamıştır. Bu durum, 1808’de tahta çıkan II. Mahmut Dönemi’nde Batı’ya doğru açık bir arayışa dönüşmüş, 1839’a kadar süren dönem boyunca açılan Tıbbiye gibi yüksek öğretim kurumlarında Fransız eğitim sistemi müfredatına yöneliş olmuştur.

II. Mahmut’un ölümünden hemen sonra ilan edilen Tanzimat Fermanı’nda (1839) eğitim-öğretimle ilgili hiçbir ayrıntıya yer verilmemesine rağmen fermanın sonradan bütün alanlarda olduğu gibi eğitimde de Batılılaşma serüveni hız kazanmıştır. 1845’te çıkarılan “Meclis-i Muvakkat Layihası” ile eğitim-öğretimdeki arayış yazılı bir çerçeveye kavuşmuş, bundan sonra açılan okullara Batıcı bir anlayış rengini vermiştir. 1860’lı yıllarda eğitim müfredatı sarayın Fransız danışmanlarına bırakılmış, 1869’da çıkarılan “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” ile eğitimin modernleştirilme/Batılılaştırılma süreci Cumhuriyet öncesi çerçeveye oturmuştur. 1876’da tahta çıkan II. Abdülhamit’in uygulamaları eğitimin Batılılaşmasını engellememiş, aksine sultanın eğitime verdiği önem, sistemde yer edinen Batı yanlı bürokratların planlamasıyla Batılılaşma yönündeki adımlar için finansman kaynağına dönüştürülmüştür.

Cumhuriyet Dönemi’nde Fransız eğitim sistemini Türkiye’ye uyarlama çerçevesinde Batı’ya doğru yol alış, açık bir taklide dönüşmüştür. “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile İslâmî yönlerinden uzaklaştırılan eğitim, genç Cumhuriyet’in “Batılılaşarak Türkleşmek” çelişkisiyle ifade edilebilecek “Batılılaşmak ve Türkleşmek” hedefleri doğrultusunda Batıcı, seküler, modernist esaslar üzerine baştan sona yeniden dizayn edilmiştir. 1930’lu yıllarda eğitim sistemine “İslâm karşıtlığı” -özellikle tarih kitapları üzerinden- lise öğrencilerinin anlayacağı bir açıklıkta eklenmiştir. 1945’ten sonra “İslâm karşıtlığı”nı terk etme işaretleri verilmiş, Demokrat Parti’nin 1950’de iktidara gelmesiyle İmam Hatip Liseleri açılmış, diğer liselere seçmeli din dersi konmuş, sistemin kurucu yapısının Tevhid-i Tedrisat yaklaşımından kısmen ödün verilmiştir. 1982 Anayasası’nda din kültürü ve ahlâk

bilgisi derslerinin zorunlu hâle gelmesiyle eğitim ve öğretime -gayrimüslimler dışındaki her öğrenciyi ilgilendiren- İslâm'ın ahlakî ve ibadî yönleriyle ilgili eklemeye bulunulmuştur. Bu dönemde Turgut Özal'ın ve dönemin Milli Eğitim Bakanlarından Vehbi Dinçerler ile Hasan Celal Güzel'in müfredatı değiştirme çalışmaları, sistemin kurucu yapısı tarafından sertçe eleştirilerek engellenmiştir.

28 Şubat Dönemi'nde müfredat neredeyse sosyalist ülkeler düzeyinde bir kez daha İslâm'ı çağrıştıran unsurlardan uzaklaştırılmış, İslâm'ı çağrıştırdığı gerekçesiyle "Ahmet, Ayşe" gibi isimler ve aile tablosundaki başörtülü yaşlı kadın resimleri dahi ders kitaplarından çıkarılmıştır.

AK Parti döneminde 2012'de Kur'an-ı Kerim, siyer ve temel dinî bilgiler derslerinin seçmeli ders olarak müfredata yerleştirilmesi önemli bir adım olmakla birlikte Cumhuriyet Dönemi'nden devralınan ve 28 Şubat'la daha da katılaştırılan "Batılılaşmak ve Türkleşmek" hedefleri doğrultusunda hazırlanmış müfredata genellikle bağlı kalınmıştır. Askıya çıkarılan müfredat taslağında bu iki hedefe "İslâmlaşmak" da eklenmiş görünmektedir. Bu değişiklikle Ziya Gökalp'ın "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Batılılaşmak" sentezi tamamlanmıştır. Ziya Gökalp'ta "İslâmlaşmak" hedefinin, mevcut müfredatta ise "Batılılaşmak" hedefinin gelecek tepkileri hafifletmeye dönük olduğu iddia edilebilir. Bu iddia, aksi yöndeki bütün ayrıntılara rağmen kabul edilse bile bu müfredat taslağı, Türk-İslâm sentezi yaklaşımının ürünü olarak kendisini göstermektedir.

Bakanlığın önerdiği müfredat taslağı, Türkiye gerçeği ve Türkiye'nin dışarıya açılma hedefleriyle çelişkili olarak baştan sonra yoğun bir milliyetçilikle donatılmıştır. Müfredatta İslâm'la ilgili başlıklar artırılmış ancak bu durum milliyetçilik çatısı altında veya bizzat milliyetçiliğin bir unsuru gibi müfredata yerleştirilmiştir.

Müfredat taslağında Türk tarihi dışında herhangi bir Müslüman kavmin tarihine yer verilmemiştir. İslâm tarihinin Türk tarihini doğrudan ilgilendirmeyen bölümlerinin programda yer alması, Türk tarihini dolaylı olarak ilgilendirmesi bakımından müfredatta yer almış görünmektedir. Niyet bu değilse bile format, bu şekilde oluşturulmuştur. Bu format, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir dönem zihniyet engeline takılmamak için her hususu Türklük formatına yüklemesini andırmaktadır.

Müfredat taslağında Türkler dışında herhangi bir Müslüman kavmin edebiyatına, dolayısıyla İslâm dünyasının edebiyat birikimine de yer verilmemiştir. Oysa modernleşme dönemi Türk edebiyatı çerçevesinde Batı edebiyatı, bütün ayrıntılarıyla müfredata yansiyacaktır. Bu müfredatla yetişen öğrenciler, geçmişte olduğu gibi Batı edebiyatını en zayıf temsilcilerine kadar tanıma olanağı bulacak ama Türklerin katkısıyla oluşmuş kısımları dışında İslâm dünyasının edebiyat birikiminden habersiz kalacaktır.

Felsefe derslerinde Batı felsefesi ayrıntılı yer alırken İslâm düşünce tarihi ile ilgili bölümler sınırlı kalmıştır. Bu müfredatla yetişen nesiller, önlem alınmadığı takdirde sorunlara Batılı bir zihniyetle yaklaşacaklardır.

Müfredatta neyin olmadığına takılan çevrelerin iddialarının aksine Atatürkçülük müfredat taslağının bütün kısımlarına sinmiştir. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi'nin okutulmadığı ilkökul 1, 2, ve 3. sınıflarda dahi eski müfredata göre -yoğunluk farkı söz konusu olsa- Mustafa Kemal'le ilgili kazanımlara yer verilmiştir. Müfredatın ortaokul ve lise kısmında "Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük" dersi olduğu gibi korunmuştur. Atatürkçü bir nesil yetiştirmek, bu müfredatın en belirgin hedeflerinden biri olarak öne çıkmış görünmektedir.

Özetle, bu müfredat sentez bir insan unsuru yetiştirecek şekilde hazırlanmıştır veya hazırlanmak durumunda kalmıştır. Bu müfredatla yetişecek nesil, Türk-Müslüman-Batıcı-Atatürkçü ortak kimliğine sahip olacaktır. Sentez insanın zihin dünyası karmaşık bir durumda olmaktadır. Müfredat taslağında zihin dünyası net bir nesil yetiştirmek için yeterli değişiklik yapılmamıştır. "Haluk'un nesli"nin itirazlarından endişe duyularak hedeflenen "Asım'ın nesli"ne denk gelmeyecek bir neticeye varılmıştır. Bu sentez ve hatta "Haluk'un nesli"nin programına denk gelen görünümünden uzaklaşması için taslakta şu değişiklikler yapılmalıdır:

1. Müfredat, eğitim ve öğretimin yasal mevzuatından sonra ikinci adımını oluşturmaktadır. Müfredatın esasını anayasa ve ilgili yasalar oluşturur. Müfredat değişikliğine esas mevzuat değişikliği ile başlanmalıdır. Anayasa'nın 42. Maddesi'nde yer alan "Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim

yerleri açılmaz.” ifadesi, müfredat değişikliklerini sınırlandırmaktadır. Anayasa’nın başlangıç metni ve ilk maddeleri ile desteklenen bu maddesi, 1739 Sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” ile adeta şerh edilmiş; eğitim müfredatı katı esaslara bağlanmıştır. Söz konusu kanuna göre eğitim, Türkiye Milli Eğitimi değil, “Türk Milli Eğitimi”dir; “Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı” yetiştirmek Türk Milli Eğitimi’nin ilk genel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda yetişenler, “Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak” için çalışacaktır. Aynı yasada “Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâp ve ilkeleri ve Anayasa’da ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir. Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Milli Eğitim Bakanlığı’na gereken tedbirler alınır.” maddesi, “Türk Milli Eğitiminin İlkeleri”nden biri olarak kabul edilmiştir. Türkiye gerçekliği ve Türkiye’nin dışarıya açılma hedefiyle uyumlu olarak eğitimle ilgili bu sınırlandırıcı, milliyetçi, ideolojik mevzuat değişmeli, bu maddelerin yerini daha kapsayıcı ve birleştirici maddeler almalıdır. Müfredat, ideolojik ve milliyetçi anlayışın gölgesinden çıkarılmalıdır.

2. Müfredat, Fransa, Finlandiya veya herhangi bir Batı ülkesinin müfredatı taklit edilerek değil, Türkiye gerçekliği dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
3. Müfredat üzerinde yapılan değişikliklerin çoğu günü kurtarma anlayışıyla yapıldığı için öngörülmesi olamamaktadır. Bu durum da yama yapmaktan öteye geçememektedir. Bir sorun düzeltilmeye çalışılırken farklı sorunlar doğmaktadır. Bu nedenle var olan müfredat, kısmen değil yeni bir eğitim anlayışı ve felsefesiyle gerçekten alanında uzman öğretmen ve uzmanlara tümüyle yeniden hazırlatılmalıdır.
4. Onlarca yıl sahadan uzak bulunan üniversite akademisyenlerinin saha ile ilgili önerileri çoğu kez vakayı değerlendirmek açısından yetersiz kalmaktadır.

Yapılan değişiklikler sahadan uzak masa başı uzmanları tarafından değil, bizzat sahaya hâkim uzmanlar tarafından yapılmalıdır. Eğitim en önemli unsurları olan ilköğretim ve ortaöğretimi iyi bilen öğretmenlerin önerileri müfredatı zenginleştirecek ve yerlileştirecektir. Müfredat hazırlanırken bu öğretmenlerden istifade edilmeli, onların görüşlerine başvurularak müfredat şekillendirilmelidir.

5. Müfredata Türklerin yanında Araplar, Farmlar ve Kürtler gibi Müslüman kavmin tarih ve edebiyatı da eklenmelidir.
6. Türkiye coğrafyasına uzak Müslüman kavimlerin tarih ve edebiyatı sınırlı da olsa müfredatta yer almalı; Endülüs ve Kırım gibi, İslâm ülkesi sıfatı taşımayan ülkelerin sınırları içinde kalmış kadim İslâm coğrafyaları ile ilgili hususlar da müfredatta bulunmalıdır.
7. Darwin teorisi gibi eski müfredatta yer alan konular göz ardı edilmek yerine bu tür teorilere başlıklar arasında yer verilmeden, ilgili konuların anlatımı sırasında eleştirel yaklaşım esas alınabilir.
8. Çocuk eğitiminin dini bilgilerden soyutlanması, dine olumsuz bakışı yansıtan sekülerist bir yaklaşımdır. Din eğitimi ana sınıfından itibaren çocuk eğitiminin esasları dikkate alınarak çocuklarına düzeyine uygun olarak verilmelidir.
9. Üniter ulus-devlet anlayışı doğrultusunda hazırlanan müfredatta yöresel farklar dikkate alınmamıştır. Büyük kentlerdeki özel kolejler göz önünde bulundurularak bu okulların sosyo-ekonomik şartlarına göre hazırlanmış bir programın Hakkâri veya Artvin'de olduğu gibi uygulanması mümkün değildir. Önerilen eğitim ve öğretim yöntem ve teknikleri ya ülkenin tüm bölgelerinde uygulanabilir standartta olmalı ya da bölgesel farklılıklara uygun esnek yerel programlar geliştirilmelidir.
10. AK Parti hükümetinin en başarısız olduğu bakanlıklardan birinin Milli Eğitim Bakanlığı olmasının altında yatan en önemli sebeplerden biri, her bakanın kendi eğitim politikasını uygulamaya çalışması ve eğitim programlarının deyim yerindeyse yap boz tahtasına dönüştürülmesidir. Oluşturulacak eğitim programının uzun vadeli ve istikrarlı olması gerekmektedir.
11. Müfredatın uygulayıcısı olan öğretmenlerin bu programların istikrarına yönelik güven sorunu bulunmaktadır. Bu durum, nitelikli bir müfredatı dahi anlamsızlaştırabilmektedir. Ayrıca öğretmenler, müfredata bir baskı unsuru gözüyle bakabilmektedir. Öğretmene programın istikrarlı olacağı güveni

verilmelidir. Bununla birlikte öğretmenlerin müfredatı uygulamasında özgünlük payı bırakılmalıdır. Bu da ancak, Türkiye gerçekliğine uygun ve esnek bir müfredatla mümkün olabilecektir.

12. Müfredatlar öğretmenleri özgünlükten koparan ve geliştirici yönlerini sınırlayan birebir uygulanması gereken programlar değil; gereklilik ölçüsünde yol gösteren bir başvuru kılavuzu olmalıdır.
13. Müfredat taslağında günlük ders saatlerinde değişiklik ön görülmemiştir. Günlük ders saatlerinin fazla oluşu noktasında eğitimcilerin şikayetleri söz konusudur. Bu şikayetler, müfredat hazırlanırken değerlendirilmeli; ders saatlerinin günlük, haftalık ve yıllık dağılımları gözden geçirilmelidir. Türkiye’de tatil günlerinin fazlalığı veya yılın aylarına göre orantısız dağılışı önemli bir sorundur. Bir yıl içerisinde verilen toplam ders saati dünya standardında olabilir, ancak tatillerin yoğunluğundan dolayı bir güne düşen ders saati artmaktadır. Bu nedenle “daha çok gün” ve “gün içinde daha az ders saati” sistemine geçilmelidir.